

Т. В. Чорна

студентка III курсу ОР Бакалавр

спеціальність Е4 «Науки про Землю»

науковий керівник: **О. А. Барсукова**

канд. геогр. наук, доцент кафедри агрометеорології та агроекології

ВИРОЩУВАННЯ ОЗИМОВОГО ГОРОХУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ СТЕПУ УКРАЇНИ

Актуальність дослідження. У сучасних умовах розвитку агропромислового комплексу України, особливо в зоні Степу, надзвичайно актуальним є питання підвищення ефективності вирощування сільськогосподарських культур в умовах змін клімату, дефіциту вологи та виснаження ґрунтів. Озимий горох як перспективна бобова культура має низку переваг: здатність до фіксації атмосферного азоту, ранньостиглість, високу кормову та продовольчу цінність, а також позитивний вплив на фітосанітарний стан і родючість ґрунту. Проте, технологія вирощування озимого гороху потребує наукового удосконалення з урахуванням ґрунтово-кліматичних особливостей Степу. Це зумовлює необхідність проведення досліджень, спрямованих на оптимізацію агротехнічних заходів і забезпечення стабільного врожаю культури в умовах підвищеного ризику посух [1, 2].

Мета роботи. Ознайомитися з біологічними особливостями озимого гороху, умовами вирощування, особливостями агротехніки та оцінити перспективи його вирощування.

Озимий горох – дуже перспективна культура, яка має значні переваги над звичайним яровим горохом: використання осінньої і весняної вологи, невелика норма висіву 190-210 кг/га, строки збирання раніше на 14–16 днів за звичайний, реальна врожайність зерна 35-60 ц/га. Озимий горох – нова культура для України.

Степова зона України охоплює південні області: Одеську, Миколаївську, Херсонську, Запорізьку, Дніпропетровську, частини Донецької та Луганської. Характеризується:

- річною кількістю опадів 300–500 мм;
- високими літніми температурами (іноді до +35°C);
- малосніжними зимами з частими відлигами й морозами без снігу.

Основні типи ґрунтів – чорноземи південні, каштанові, які мають добру структуру, але потребують збереження вологи.

У таких умовах озимий горох має суттєві переваги, адже використовує осінньо-зимові запаси вологи та уникає стресових літніх температур у фазі наливу насіння.

Згідно фітосанітарних норм не рекомендується висівати горох після зернобобових культур і багаторічних бобових трав. Пов'язано це з тим, що ці

рослини мають спільні хвороби і шкідників. Кращими попередниками для гороху є просапні та зернові культури. У свою чергу горох є одним з найкращих попередників для технічних і зернових культур.

Найкращі результати досягаються на ґрунті, добре забезпеченому вологою. Ділянка, яка призначена для вирощування гороху повинна бути плоскою, незасміченою і без руйнівного впливу ерозії та повеней. Оптимальний рН ґрунту для вирощування гороху є 6,8–7,4.

Основний обробіток ґрунту здійснюється восени, на глибину 20–25 см. Передпосівну культивуацію роблять на глибину 8-10 см (1-2 рази). Земля після первинної обробки і передпосівної підготовки має бути сколота і добре вирівняна.

В агроекологічних умовах оптимальним періодом для посіву гороху є друга половина вересня – кінець I декади жовтня. Для захисту насіння від грибкових хвороб застосовують фунгіцидний протруйник, для захисту від ґрунтових та надземних шкідників насіння обробляють інсектицидними протруйниками. Протруєння насіння проводять за 5-7 днів до посіву.

Щільність посіву має бути 100-110 рос./кв. м. Посів озимого гороху повинен проводитися зерновими сівалками з відстанню міжрядь 15 см. Глибина посіву повинна становити 3-5 см. Оптимальна фаза розвитку для зимівлі гороху 3-4 листки. Особлива увага протягом вегетації має бути приділена захисту посівів від бур'янів, хвороб і шкідників. Температура повітря під час обробки не повинна бути вище +25 С.

Через часте вилягання посіву, збирання та виробництво насіння гороху вимагає особливої уваги. Враховуючи неодночасне дозрівання бобів на різних ярусах, для покращення умов збирання та зменшення втрат при пожовтінні 75-80% бобів (вологість насіння 25-30%) проводять десикацію препаратами на основі диквату, в нормі 2,5-3 л/ га. Обмолот починають на 5-7 день, при зниженні вологості нижче 16% [3].

Насіння гороху швидко дозріває. Коли вміст вологи в зерні близько 40%, рослина ще має зелене листя. Коли вміст вологи в насінні сильно зменшується і в короткий час досягає 18% – тоді й можна починати збирання. В агроекологічних умовах України можна збирати озимий горох 15 червня, приблизно за два тижні до збирання озимого ячменю.

Сучасні виклики та шляхи їх подолання:

- Зміни клімату: Нестабільні погодні умови, зокрема теплі зими з відлигами та весняні заморозки, можуть негативно впливати на перезимівлю та розвиток озимого гороху.

- Вибір зимостійких сортів: Віддавати перевагу сортам, які мають високу стійкість до низьких температур та різких температурних коливань.

- Оптимізація строків сівби: Визначати оптимальний період сівби, щоб рослини встигли розкущитися до настання стійких морозів, але не переросли.

- Забезпечення снігозатримання: Проведення заходів зі снігозатримання може покращити перезимівлю в малосніжні зими.

Переваги:

- Ранній врожай: Озимий горох дозріває на 2-3 тижні раніше за ярий, що дозволяє фермерам отримати продукцію за вигіднішими цінами та звільнити площі для вирощування інших культур.

- Ефективне використання зимової вологи: Озимі культури краще використовують осінньо-зимові опади, що є особливо важливим в умовах недостатнього зволоження Степу.

- Зниження навантаження в піковий період: Збір озимого гороху відбувається до початку масових жнив інших зернових, що дозволяє рівномірніше розподілити навантаження на техніку та персонал.

- Покращення ґрунтової родючості: Горох є азотфіксатором, збагачуючи ґрунт азотом та покращуючи його структуру.

- Можливість використання як сидерату: У разі потреби, озимий горох може бути використаний як зелене добриво для покращення ґрунту.

Висновки.

1. Озимий горох є перспективною культурою для вирощування в умовах степу України. Він ефективно використовує зимову вологу, демонструє високу посухостійкість і дозволяє уникнути несприятливих літніх температур під час наливу зерна. Це робить його стабільним джерелом білка і вигідною складовою сівозміни.

2. Завдяки здатності фіксувати атмосферний азот, озимий горох покращує родючість ґрунтів, знижує потребу в мінеральних добривах і слугує чудовим попередником для зернових культур. Технологія його вирощування доступна, а економічна ефективність – висока.

3. Враховуючи зростання кліматичних ризиків, впровадження озимого гороху у виробництво сприяє підвищенню стійкості агросистем, збереженню ресурсів та розвитку екологічно збалансованого землеробства. Його потенціал варто ширше використовувати в практиці сільського господарства України.

ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ

1. Іщенко В.А., Козелець Г.М., Гирка А.Д. Горох в Степу України : підручник. Аграрна наука. 2020. 132 с.

2. Жигайло Т.С., Жигайло О.Л., Кирилов Ю.О. Агрокліматична оцінка перспективи вирощування гороху зимуючого на Одещині в умовах змін клімату. Матеріали VII міжн. наук.-прак. конф. «Розвиток аграрної галузі та впровадження наукових досліджень у виробництво». Миколаїв, 17-18 жовтня 2024 року. С. 65-68.

3. Паламарчук В.Д., Каленська С.М., Єрмакова Л.М., Поліщук І.С., Поліщук М.І. Системи сучасних інтенсивних технологій у рослинництві. Вінниця: ФОП Рогальська І.О., 2015. 452 с.